

# Vedlegg A – Sammenfatning av høringsuttalelser

Meldingen med forslag til utredningsprogram ble sendt på høring den 2. februar 2017. Fristen for å komme med merknader ble satt til 31. mars 2017. De berørte kommunene ble bedt om å legge meldingen ut til offentlig ettersyn. Den offentlige høringen av meldingen ble kunngjort i Kvinnheringen og Hordaland folkeblad både på i papiravis og i nettaviser, i tillegg til kunngjøring i Norsk Lysningsblad.

Statnett fikk oversendt alle høringsuttalelsene på eposter av 3. og 4. april 2017 og ga sine kommentarer den 24. april 2017. Statnetts kommentarer er sammenfattet i kursiv under hver enkelt uttalelse. Mange høringsinstanser har bedt om en utredning av sjøkabel. Statnett har derfor gitt generelle kommentarer til dette, som gjelder alle merknader som tar opp dette temaet:

Om utredning av sjøkabel på deler av strekningen skriver Statnett at en kabel fra Ænes/Fureberg til Ljones vil bli minst 20 km lang. Det er tidligere vurdert en sjøkabelløsning med tilsvarende lengde i prosjektet Lyse –Stølaheia i 2014 der det ble konkludert med at en slik sjøkabelløsning vil produsere reaktiv effekt som krever store reaktoranlegg i begge ender av kabelen. Statnett mener disse landanleggene vil ha negative konsekvenser for lokalmiljøet med hensyn på areal, synlighet og støy. Det finnes ingen erfaring i å drifte denne type kabler i Norge eller i Norden. Statnett mener det derfor ikke vil være hensiktsmessig å utrede sjøkabel for Mauranger – Samnanger.

Om gjenbruk av dagens trasé og å forsterke dagens master skriver Statnett at dette er vurdert, men det innebærer stor risiko med hensyn til kostnader, levetid, sikkerhet og andre behov for tiltak. De viser til nye beregninger for planene om oppgradering av 300 kV-ledningen Mauranger–Evanger der denne metodikken var planlagt. Beregningene viser at ombygd ledning vil ha kortere levetid, lavere driftssikkerhet og mer forsterkning enn tidligere antatt. Dette gjør at Statnett mener løsningen ikke kan forsvares.

Følgende instanser fikk meldingen tilsendt på høring:

| <b>Regionale myndigheter</b>              | <b>Interesseorganisasjoner</b>                             |
|-------------------------------------------|------------------------------------------------------------|
| Kvinnherad kommune                        | Bergen og Hordaland Turlag                                 |
| Jondal kommune                            | Fortidsminneforeningen i Hordaland                         |
| Kvam herad                                | Forum for natur og friluftsliv – Hordaland                 |
| Samnanger kommune                         | Friluftslivets fellesorganisasjon                          |
| Fylkesmannen i Hordaland                  | Friluftsrådene landsforbund v/Bergen og Omland friluftsråd |
| Hordaland fylkeskommune                   | Friluftsrådet vest                                         |
|                                           | Kvam turlag                                                |
| <b>Sentrale myndigheter</b>               | Miljøstiftelsen Bellona                                    |
| Kystverket vest                           | Natur og Ungdom                                            |
| Landbruksdirektoratet                     | Natur og Ungdom Hordaland                                  |
| Luftfartstilsynet                         | Naturvernforbundet i Hordaland                             |
| Mattilsynet                               | Norges Jeger og Fiskerforbund – Hordaland                  |
| Miljødirektoratet                         | Norges Miljøvernforbund                                    |
| Statens strålevern                        | Norges naturvernforbund                                    |
|                                           | Samnanger turlag                                           |
| <b>Grunneierlag/Bondelag/småbrukarlag</b> | Norsk Ornitologisk Forening                                |
| Hordaland Bonde- og Småbrukarlag          |                                                            |
| Hordaland bondelag                        | <b>Andre instanser</b>                                     |
| Indre Hardanger skogeierlag               | Avinor                                                     |
| Jondal Bonde- og småbrukarlag             | BKK Nett AS                                                |
| Jondal Bondelag                           | Hardanger Energi AS                                        |
| Kvinnherad turlag                         | Kvam kraftverk AS                                          |
| Kvinnherad Bonde- og småbrukarlag         | Kvinnherad Energi AS                                       |
| Kvam skogeierlag                          | Norkring AS                                                |
| Norsk Bonde- og Småbrukarlag,             | Norskog                                                    |
| Samnanger Bondelag                        | Statens vegvesen – region vest                             |
| Søre Kvinherad Skogeierlag                | Telenor kabelnett                                          |
|                                           | TeliaSonera Norge AS                                       |
|                                           | Vestskog SA                                                |

## 1 Regionale myndigheter

**Fylkesmannen i Hordaland** (9. mars 2017) mener en ny kraftledning og transformatorstasjon tett opp til en nasjonalpark og vernet vassdrag er utfordrende og konfliktfylt for landskap og naturverdier og viser til at Sunndal og Mauranger i dag er preget av inngrep. Fylkesmannen ber derfor om at utredningsprogrammet fokuserer på alternativer som i minst mulig grad medfører nye inngrep.

Fylkesmannen mener det må legges vekt på å utrede et alternativer som gjør det unødvendig å bygge en ny transformatorstasjon og at utgangspunktet må være å benytte eksisterende stasjon i Mauranger. Videre mener de at bruk av sjøkabel bør utredes på samme nivå som alternativene på land, og ber om at dette inkluderes i utredningsprogrammet.

Samlet belastning bør fremgå som et eget kapittel i konsekvensutredningen og utredningsprogrammet må definere det geografiske influensområdet. Fylkesmannen mener Folgefonnhalvøya sammen med tilhørende del av Hardangerfjorden er relevant influensområde for det meldte tiltaket. De viser til Veileder T-1554 som referanse i utredningsarbeidet.

Det vises til at ledningen krysser to vernede vassdrag og ligger nært opp til Folgefonna nasjonalpark og Ænes landskapsvernområde, i tillegg til at begge alternativer for ny transformatorstasjon ligger innenfor sonen der arealbruken er regulert gjennom rikspolitiske retningslinjer for verna vassdrag. Fylkesmannen ønsker derfor at transformatorstasjonens virkninger for reiseliv, turisme, opplevelsesverdi og kulturmiljø utredes og at konsekvensutredningen omtaler tiltakene ut i fra vernekriteriene for verna vassdrag og vurdering av virkning for nærføring til nærområdene.

Fylkesmannen ber om en omtale av forskjellen de ulike alternativene har for sammenhengende naturområder.

Fylkesmannen mener alle permanente arealinngrep må synliggjøres i utrednings- og søknadsfasen. Utredningen må derfor omfatte alle arealinngrep, inkludert nye veger, riggområder, massetak osv og vise samlet arealbruk for alle alternativer.

Fylkesmannen legger til grunn at metoden i Miljødirektoratet sin håndbok (M98-2013) for kartlegging og verdsetting av friluftsområder benyttes, med hensyn på ny kunnskap om bruk av området som blir påvirket av kraftledninger.

*Statnetts kommentar: Alle meldte alternativer vil utredes på lik linje i denne fasen av prosjektet og prioritering vil forekomme i konsesjonssøknaden. Innspillene fra Fylkesmannen er i stor grad ivare tatt i forslaget til utredningsprogram, og Statnett presiserer at samlet belastning ikke kom med i forslaget. Samlet belastning ønskes inn under naturmiljø og naturmangfold. Influensområde 2 km ut fra meldte traseer anses som tilstrekkelig, og dette vil inkludere Folgefonnhalvøya og Hardangerfjorden.*

**Hordaland fylkeskommune** (28. mars 2017) varsler krav om arkeologiske undersøkelser da de anser potensialet for konflikt med automatisk fredete kulturminner som stort, særlig funn knyttet til eldre jakt og fangst og bruk av utmarksområde i fjellet. En oversikt viser at det langs de ulike traseene er registrert 239 SEFRAK-bygg og 28 automatisk fredete kulturminner. Med bakgrunn i kjente kulturminneverdier, vil fylkeskommunen anbefale at alternativet med ny transformatorstasjon på Ænes tas ut av de videre planene. Det ble ikke gjennomført registreringer da dagens ledning ble bygget, og det må derfor påregnes arkeologisk registrering langs de ulike alternativene, stasjonsområde, adkomstveger, riggområde og eventuelle deponier.

Fylkeskommunen ønsker også at virkningene for kulturminner også inkluderer veger, riggområder og stasjonsområder.

Hordaland fylkeskommune mener det er viktig å se eventuelle kulturminner som en del av et større kultur- og naturlandskap og konsekvensutredningen bør derfor inkludere virkninger som ledningen kan gi både for kulturminner og landskapet. Konsekvensvurderingen må inkludere en drøfting av

verneverdien til kulturminnene og det bør foreslås avbøtende tiltak for eventuelt å ta vare på verdifulle kulturminner.

For alternativene med utvidelse av stasjon i Mauranger og ny stasjon på Fureberg, anser fylkeskommunen at det trolig ikke er behov for arkeologisk registrering. Alternativet med ny stasjon på Ænes, inkludert adkomstveg, vil kreve kulturminneundersøkelser på bakgrunn av områdets historie som fornminne og kirkested.

Hordaland fylkeskommune mener at arkeologisk undersøkelser i hovedsak bør gjennomføres som en del av grunnlagsarbeidet i eksempelvis konsekvensutredninger.

Av andre temaer som ønskes utredet er virkninger for friluftsområdet Rosendalsalpene – Folgefonna og virkning for reiseliv knyttet til fjordlandskapsområde, elver og fosser på Ænes, Fureberg og Sunndal. Konsekvensutredningen bør vise nær- og fjernvirkninger av kraftanleggene.

*Statnetts kommentar: Statnett er kjent med kulturminnelokalitetene og har som mål å unngå direkte konflikt med fredete kulturminner. De mener metodikk og tema i utredningsprogrammet er tilstrekkelig til å kunne belyse en eventuell konflikt med kjente kulturminner og områder med potensial for funn.*

*Angående tidspunkt for gjennomføring av kulturminneundersøkelser er Statnett enig i at undersøkelser på et tidlig stadium gir bedre beslutningsgrunnlag, og viser samtidig til at i søknader med flere alternativer er det åpning for ferdigstillelse av undersøkelser på et senere tidspunkt (Rundskriv om konsekvensutredning T-2/2000).*

## **2 Kommuner**

**Kvam herad** (24. mars 2017) fattet følgende vedtak i heradstyremøte den 21. mars 2017:

1. *Kraftlina bør byggjast til Sauda for å utjevna pris og utveksla kraft*
2. *Kvam herad har fylgjande merknader/innspeil til utgreiingsprogrammet;*
  - a. *Landskasbilete. Kvam Herad ber om at det vert lagt vekt på estetiske og visuelle verknader av tiltaket på heile strekninga, men at det blir lagt stor vekt på kryssing av fjorden, og korleis kryssinga tek seg ut i frå sjøen og korleis landskapsbilete vil sjå ut med kryssinga av fjorden*
  - b. *Friluftsliv. Kvam herad ber om at det vert lagt stor vekt på nærfriluftslivet og verknaden av det for Innstranda, Strandadalen og på Kvamskogen. Kvam herad arbeider med kartlegging og verdisetting av desse områda. Dette må nyttast som grunnlag i arbeidet med konsekvensugreiinga.*
  - c. *Jordbruk og skogbruk. Kvam herad ber om at programmet også kunne og ha omfatta moglege positive tilretteleggingar for jordbuket og ev. friluftslivet med tilrettelegging av naudsynte enkle vegar, med stor fleirbruksaktivitet.*
  - d. *Jakt. Innstranda og spesielt Ljoneshalvøya er eit viktig område for jakt av hjort. Spesielt område for kalving må kartleggjast i samband med konsekvensutgreiinga, og utbyggingsplanane må ta omsyn til dette.*
  - e. *Tilhøvet til kommuneplanen. Ber om at dette vert retta opp i medlinga og det vidare arbeidet. Området for ny krafteleidning vert omfatta og kommunedelplan for Kvamskogen i frå 2012 og kommuneplanen sin arealdel for Kvam herad frå 2006.*
3. *På Ljoneshalvøya bør ein vurdere å fylgja eksisterande trasé fram til Eidesvatnet, for å spare viktig hjorteområde, våtmarksområde, skog m.v.*

*Statnetts kommentar: Innspeilet tas til etterretning. Landskapsvurderingar ved fjordkryssing vil utredes og beskrives, med særleg fokus på områder der synligheten blir størst, som eksempelvis fjordkryssing.*

*Ved kryssing av Hardangerfjorden er det få andre muligheter enn å bruke dagens trasé. Utredning av virkninger for jaktbart vilt er med i forslaget til konsekvensutredningsprogram. Forholdet til kommuneplan vil korrigeres i henhold til gjeldende planer.*

*Statnett har meldt et avvik fra dagens trasé med hensyn til bebyggelsen på Ugletveit. De har ikke funnet data som tyder på at omleggingen er i konflikt med viktige naturområder*

**Kvinnherad kommune** (18. april 2017) ber om at utredningene må omfatte alle arealinngrep, inkludert nye veger, riggområder, massetak osv. De ber også om en utredning av sjøkabel og at langtidseffekt av påvirkning fra elektromagnetiske felt utredes. Kommunen gjør oppmerksom på at det er et større settefiskanlegg under planlegging på Ænes.

*Statnetts kommentar: Transportløsninger vil ikke utredes i detalj før trase er valgt, men terrenget i planområdet tilsier at det i hovedsak vil benyttes helikopter. Permanent arealbruk skal være med i konsesjonssøknaden og øvrig midlertidig arealbruk vil avklares gjennom en miljø-, transport og anleggsplan. Statnett henviser til Helsedirektoratet og Statens strålevern for informasjon om elektromagnetiske felt og helse.*

**Jondal kommune** (31. mars 2013) har følgende innspill til utredningsprogrammet:

- Det bør utredes et sjøkabelalternativ mellom Ljones til transformatorstasjon i Kvinnherad på lik linje med andre alternativer.
- Å følge eksisterende trasé er det beste alternativet, da det blir minst synlig fra Hardangerfjorden og er i minst konflikt med friluftsinnteresser.
- Det bør utredes et sjøkabelalternativ fra østsiden av Gjetingsdalen til ny transformatorstasjon på Fureberg/Ænes.

*Dersom alternativ 1.0 velges vil eksisterende fjordspenn over Maurangsfjorden kunne gjenbrukes, og ledningen vil føres inn til eksisterende Mauranger stasjon. Statnett ser ikke at en sjøkabel over fjorden og bygging av ny transformatorstasjon på Ænes/Fureberg er hensiktsmessig i dette tilfellet.*

### **3 Interesseorganisasjoner**

**Bergen og Hordaland Turlag** (16. desember 2016) har sendt brev til Statnett med innspill til Mauranger – Samnanger, som NVE har inkludert som høringsuttalelse i saken.

Turlaget har følgende innspill:

- 420 kV Mauranger–Samnanger og 132 kV Herand – Eidsfossen – Jukla – Mauranger bør ses i sammenheng og burde ha vært underlagt samme konsekvensutredningsprogram. Disse sakene bør behandles samlet og Statnett må redegjøre for samlet belastning av energitiltakene i området.
- Ny trase fra Ænes eller Fureberg mot Torsnes vil være kontroversielt, bl.a. grunnet reduksjon av INON-områder og synlighet fra fjorden. 132 kV Herand – Eidsfossen–Jukla – Mauranger vil kunne føre til reduksjon av INON-områder.
- Det vises til landskapskartlegging og verdisetting gjennomført av Aurland Naturverkstad på oppdrag fra Hordaland fylkeskommune.
- Med referanse til nettmeldingen og gjeldende retningslinjer for bruk av kabel i sentralnettet, ber Turlaget om en utredning av et alternativ med sjøkabel. Utredning av sjøkabel i dette tilfellet anses beslutningsrelevant.
- Statnett oppfordres til primært å gjenbruke eksisterende traseer og master.

I brev av 3. april 2017 oppfordrer Bergen og Hordaland Turlag NVE og Statnett til å benytte eksisterende trasé for å redusere naturinngrepet. Det bes om at en utbyggingsløsning med å forsterke

eksisterende master inkluderes i utredningsprogrammet. Det bes også om at sjøkabel som alternativ til 1.1 og 1.2 inkluderes i utredningsprogrammet.

Utover dette ber Bergen og Hordaland turlag om at konsekvensutredningsprogrammet inkluderer:

- Virkninger for landskap
- Naturtyper, DN håndbok nr. 13, 14 og rapport «Truede vegetasjonstyper i Norge», nasjonal rødliste for naturtyper 2011 og «sammenhengen mellom rødlista for naturtyper og DN-håndbok 13 (...) benyttes som metode
- Kartleggingsmetodikken Natur i Norge (NiN) bes vurdert som metodikk i kartlegging av landskap, naturtyper og økosystem.
- Utvalgte områder må visualiseres i 3D, herunder fjordkryssing, ny transformatorstasjon, eventuelle anleggsveger og ledning i ny trasé
- Virkninger for friluftsliv, der veileder M 98/2013 benyttes som metode. Visuelle virkninger og miljøkonsekvenser for disse regionale friluftsområdene ønskes vurdert, herunder virkninger for friluftsområdene Fagelifjellet, Måvatnet, kvamskogen-Tveitakvitingen, Hellafjell, Solbjørg og Utigardssætra. Viktige områder for friluftsliv må inngå i utredningen
- Kartlegging av naturmangfold-, friluftsliv- og landskapsverdier knyttet til inngrepsfri natur
- Behov for nye anleggsveier
- Driftsforsvarlige metoder og teknikker
- Samlet belastning, herunder sammenheng med kraftledningsprosjektene 132 kV Eidesfossen–Herand og 132 kV Eidesfossen–Jukla–Mauranger.

Bergen og Hordaland Turlag ber NVE om å ta ut alternativ 1.1 og 1.2 i det videre arbeidet for å unngå nye inngrep på Folefonnhalsvøya og langs Hardangerfjorden.

*Statnetts kommentar: Statnett tar innspill til utredningsprogrammet til etterretning og mener tema og metodikk i all hovedsak er ivarettatt i forslaget til utredningsprogram.*

*Permanent arealbruk vil inkluderes i en konsesjonssøknad. Terrenget i planområdet tilsier at det hovedsakelig vil bli benyttet helikopter, men det presiseres at transportløsninger ikke vil utredes i detalj før endelig trasé er valgt.*

**Naturvernforbundet i Kvinnherad** (31. mars 2017) viser til at det er kraftoverskudd i Norge og mener det ikke bør være en målsetning med økt fornybar kraftproduksjon eller økt forbruk. Med bakgrunn i analyserapport som Statnett har utarbeidet i 2012, mener Naturvernforbundet i Kvinnherad at det er utenlandskabler som danner behovet for oppgradering av ledningen.

Alternativ 1.0 anses å gi minst virkninger. Alternativ 1.1/1.2 er ikke ønskelig grunnet INON, fjordspenn og at alternativene inkluderer ny transformatorstasjon tett opp til verna vassdrag eller et landskapsvernområde.

Det foreslås et alternativ med å legge kabel i eksisterende vegtunneler mellom Austrepollen og Nordrepollen og videre fra Nordrepollen til Torsnes i Jondal. Alternativt ønskes det utredet sjøkabel i Hardangerfjorden fra Ænes til Strandebarne.

*Statnetts kommentar: Statnett presiserer at det ikke er prioritert mellom alternativene i meldingen. Dersom det søkes på flere løsninger vil Statnett prioritere mellom alternativer. Nye stasjoner vil planlegges og bygges for en fremtidig drift på 420 kV.*

*Statnett er kjent med planer om biltunnel mellom Austrepollen og Nordrepollen, men tunneløp er lite egnet til kraftkabler på grunn av behov for tilgjengelighet i driftsfasen. Ved en feil vil det kunne bli behov for å stenge tunnelen, noe som er lite hensiktsmessig for en hovedfartsåre.*

**Naturvernforbundet i Kvam** (03. april 2017) ønsker utredet et sjøkabelalternativ langs Hardangerfjorden frem til Ljones. Fjerning av eksisterende fjordspenn over Maurangerfjorden vil etter deres vurdering gi et inntrykk av urørt fjordlandskap.

Naturvernforbundet viser til Fylkesdelplan for små vasskraftverk i Hordaland 2009-2021, der området Mauranger-Varaldsøy får høy verdi og fremstår som inngrepsfritt. Alternativ 1.1 og 1.2 vil gi et inngrep i dette området.

Naturvernforbundet i Kvam mener det er NVEs ansvar å få utredet sjøkabel, og mener samtidig at dersom ledningen må oppgraderes bør den følge nåværende trasé med enkelte justeringer for å skåne natur, stølsområde og stier.

Det bes også om at behovet for ledningen utredes.

*Statnetts kommentar: Statnetts forslag til utredningsprogram er det foreslått å utrede konsekvenser for landskap og naturverdier. Vedrørende behov for oppgradering viser Statnett til beskrivelse i meldingen og opplyser at de jevnlig vil oppdatere og vedlikeholde den samfunnsøkonomiske analysen.*

**Forum for natur og friluftsliv i Hordaland** (3. april 2016) mener NVE må kreve en utredning av sjøkabelalternativ for kryssing av Maurangerfjorden, da dette vil være positivt for fjordlandskap når eksisterende ledning rives. Alternativ 1.0 foretrekkes for å unngå nye inngrep i et sammenhengende område med urørt preg. En parallellføring vil ha liten innvirkning på INON-områder. Alternativ 1.1 og 1.2 er foreslått nær elver som inngår i verneplan for vassdrag. Disse to alternativene anses ikke forenelig med å ivareta store sammenhengende naturområder med urørt preg i tillegg til at de berører yngelområde for hvitryggspett og en rik edellauvskog ved Maurangssættet.

Forum for natur og friluftsliv påpeker at det i Kvam herad er flere områder med Storsalamander som er nær truet i rødlisten 2015. De mener områdene må kartlegges på nytt for å sikre at ny trasé, riggplasser og tilkomstveger ikke får negative konsekvenser for storsalamander. Videre forventes det at trasevalg baseres på å gi minst mulig konsekvenser for myrområder.

Dagens trasé går gjennom to prioriterte viltområder, vurdert som viktige. De ber om oppdatert kunnskap knyttet til disse områdene da viltrapporten er 15 år gammel. En ny trasé bør også unngå konflikt med kartlagte naturverdier, som eksempelvis rik edellauvskog ved Ullhovda.

Forum for natur og friluftsliv viser til at det er registrert flere rødlistede fugl i området langs traseen mener NVEs krav om tilleggsutredninger for 132 kV Eidesfossen – Herand også vil være relevant for denne saken.

*Statnetts kommentar: Statnett tar innspillet til utredningsprogrammet til etterretning og bemerker at tema og metodikk i all hovedsak er ivaretatt i forslaget som er presentert i meldingen.*

#### **4 Grunneiere/Privatpersoner/grunneierlag/veglag**

**Jan Lygre** (17. februar 2017) mener ledningen ikke bør legges gjennom Gjetingsdalen, av hensyn til natur- og kulturlandskapet. Det vises også at ledningen har vært utsatt for ising og til at ledningen har vært flyttet grunnet skade som følge av ras i Nordalen.

*Statnetts kommentar: Innspillet tas til etterretning. Det er flere årsaker til at Statnett har meldt alternative traseer, herunder naturfare.*

**Sverre Ugletveit** (15. mars 2017) ber om at ledningen blir flyttet på ander siden av bebyggelsen på Ugletveit og er kjent med at dette er et reelt alternativ.

*Statnetts kommentar: innspillet tas til etterretning*

**Kolltveit – Ugletveit veglag** (13. mars 2017) anbefaler at alternativ om å legge ledningen bak (nordøst) for Ugletveit velges.

*Statnetts kommentar: innspillet tas til etterretning.*

**Heine Ugletveit** (14. mars 2017) støtter uttalelsen fra Kolltveit – Ugletveit veglag.

*Statnetts kommentar: Innspillet tas til etterretning.*

**Magne Eikenes** (17. mars 2017) ønsker ikke alternativ 1.1 gjennom Hesvikstølen og foreslår en alternativ trasé som går på vestsiden av Bjørkhaug og Molthaug. Eikenes har tegnet inn traséforslaget på vedlagt kart.

*Statnetts kommentar: Statnett vil ta med innspillet videre inn i utredningen av traseer frem mot konsesjonssøknad.*

**Tor Olav Tveitnes m.fl** (26. mars. 2017) er svært negative til alternativer som innebærer en ny transformatorstasjon og et nytt fjordspenn over Maurangerfjorden ved Fureberg/Tveitnes. De mener alternativ 1.1 og 1.2 vil gi negative virkninger på landskapsbildet sett fra Tveitnes og påpeker samtidig at fjordspennet vil være merkepliktig, noe som vil øke synligheten.

Tveitnes m.fl mener det er viktig at synlighetsvurdering av en transformatorstasjon på Fureberg også inkluderer standpunkter fra fjorden, da både fritidsbåter og cruiseskip stopper ved fossen. Ledningen med tilhørende ryddegater må også inkluderes, da det etter Tveitnes m.fl. sin vurdering ikke sikkert at mastene vil bli skjult for de som står ved vegen, eller de som ser fossen fra fjorden. Det påpekes at større cruiseskip ikke går lenger inn i fjorden enn ved Furebergsfossen, og dagens trasé, med kryssing lenger inn mot Mauranger er ikke særlig synlig for disse.

Tveitnes m.fl. ønsker at alternativ 1.1 og 1.2 tas ut av det videre utredningsarbeidet, men dersom de skal utredes, ber de om at følgende inkluderes:

- Fjordspennet må visualiseres fra representative steder på Tveitnes
- Transformatorstasjon og ledning ved Furebergsfossen og nytt fjordspenn må visualiseres sett fra parkeringsplassen ved broen og fra Maurangsfjorden og Sildafjorden.
- Magnetfelt fra ledningene, går nær hytter og boliger ved Fureberg og ved Furebergknappen og må utredes.
- Avbøtende tiltak må utredes og effekten må visualiseres
- Utredningene må inkludere kabel som alternativ til trasé 1.1 og 1.2.

Uttalelsen er signert Tor Olav Tveitnes, Camilla Marie Nordhus, Johannes Tveitnes og Jorunn Tveitnes.

*Statnetts kommentar: innspillet tas med videre i utredningen av traseer. Statnett stiller seg i stor grad bak innspillene til utredningsprogram.*

*Det vil utarbeides en virtuell datamodell som viser traseene som konsesjonssøkes, der det kan hentes ut visualiseringer fra ulike standpunkt. Statnett foreslår i tillegg at det utarbeides fotomontasjer fra viktige områder, blant annet fjordspenn sett fra Sildafjorden ny trasé i Jondal, ny trasé sett fra Ljones og stasjon/ledning ved Ænes/Fureberg.*

*Avbøtende tiltak er foreslått som en del av utredningsprogrammet.*

**Torgeir Hamre Røyrvik** (27. mars 2017) skriver uttalelse på vegne av sameie Tveit/Hjartnes/Røyrvik i Kvam herad. De er positive til å avstå grunn til veg frem til ny og eksisterende ledning for bygging av nye mastepunkter og demontering av eksisterende ledning. De er også positive til å avstå grunn for rigg- og trommelplass i en byggeperiode. Vegen bør gå fra eksisterende veg ved Knutstein (275 moh.) og opp til ledningstraseen (ca. 400moh). Røyrvik mener det er positivt at Statnett tar HMS-ansvar og mener samtidig at tilsyn, vedlikehold og skogrydding i driftsfasen vil foregå på en trygg måte dersom

det er veg inn til ledningen. En veg vil også være positivt for grunneierne med hensyn til beiting og stølsdrift.

Røyrvik veglag er positive til bruk av eksisterende veg til transport av folk og utstyr inn i området, under forutsetning av at Statnett bekoster vedlikehold under og etter bruk og at Statnett også bekoster oppgradering av vegen, dersom de har behov.

Røyrvik mener mastepunkt 0068 og 0069 bør følge eksisterende trasé og ledningen bør deretter gå lengre sør ved mastepunkt 0070 og 0071. Dette begrunnes i at en ledning lenger nord vil bli liggende høyere i terrenget og vises mer på snauffjellet, noe som vil være ødeleggende for et urørt område som er viktig for rekreasjon.

*Statnetts kommentar: Statnett vil starte arbeidet med anleggsplanlegging for å kartlegge behov for nye veger og annen permanent arealbruk. De ønsker i hovedsak å benytte helikopter for å unngå utstrakt bygging av nye veger. På strekningen gjennom Kvam kan eksisterende vegnett benyttes i stor grad. Dersom det er behov for nye veger vil disse konsesjonsøkes.*

*Statnett mener det er mindre konfliktfylt å legge ny ledning nord for eksisterende trasé på grunn av bebyggelsen, selv om den vil ligge 50 – 60 meter lenger opp på snauffjellet. På grunn av at dagens ledning må være i drift under bygging blir en kryssing av dagens trasé vanskelig.*

**Godtskalk Aarsand og Hallgeir Mæland** (29. mars 2017) ser alternativ 1.0 som den beste løsningen, deretter alternativ 1.1. Alternativ 1.2 vil etter Aarsand og Mæland sin vurdering gå for langt ned gjennom den beste og mest drivverdige skogen for begge brukene, noe som vil føre til forringelse av gårdenes verdi. De mener også alternativet vil gi visuelle ulemper i et mye brukt turområde. Dersom alternativ 1.2 blir aktuell foreslås det å legge den lenger opp mot tregrensen.

De berørte områdene blir av begge brukene benyttet til beite av sau på fjellet og storfe i skogsområdet fra mai til oktober.

*Statnetts kommentar: Innspillet tas med videre inn i utredningen av traseer frem mot konsesjonssøknad.*

**Ann Karin Maurangsnes** (28. mars 2017) mener en transformatorstasjon ved Furebergssossen og et fjordspenn over Maurangerfjorden vil være skjemmende. Det bør tas særlig hensyn til disse områdene ved etablering av nye energianlegg blant annet av hensyn til turisme. Ledningstraseen ned til Maurangsnes berører områder med rikt fugleliv, bl.a. kongeørn, havørn, orrfugl, rype, rugde grankorsnebb osv. Fjellområdet rundt gården Maurangsnes er mye brukt til jakt og beite i generasjoner og en jakt/gjeterbu vil bli stående under ledningen.

Ann Karin Maurangsnes har foreslått en ny trasé med utgangspunkt i alternativ 1.0, som er vedlagt uttalelsen. Forslaget innebærer en kombinasjon av 1.0 og 1.1 og vil ifølge Maurangsnes være mindre synlig fra fjorden. Utbygging av transformatorstasjon bør være i Austrepollen, på grunn av utvidelsesmuligheter mot Folgefonntunnelen. Dette vil også være en gunstig plassering med tanke på et eventuelt alternativ med sjøkabel.

*Statnetts kommentar: Statnett vil ta innspillet med videre i utredningen av traseer frem mot konsesjonssøknad. Forslaget til utredningsprogram inkluderer bl.a. landskapsvirkninger, reiseliv/turisme, naturmiljø/naturmangfold og friluftsliv/ferdsel. Statnett mener dette vil gi et godt bilde av områdets betydning i dag og belyse mulige konsekvenser av meldte tiltak.*

*Statnett ønsker å unngå konflikt med bebyggelse, men presiserer at det er for tidlig å si noe om hvorvidt bygninger er i konflikt med ledningen. Dette vil kartlegges frem mot en konsesjonssøknad. Ved behov for riving av bygg, vil disse innløses eller eventuelt flyttes om mulig og ønskelig.*

Forslag til alternativ 1.3 er lik den som ble skissert i meldingen men ikke meldt. Denne ble ikke meldt på grunn av bratt terreng vestover fra Gjetingsdalen og Statnett mener dette er en løsning som er vanskelig å gjennomføre.

**Silje Maurangnes** (30.mars 2017) mener et nytt fjordspenn fra Maurangnes til Furuberg vil være uheldig da mastene blir dominerende og skjemmende for innløpet til Maurangerfjorden. Videre viser Maurangnes til at Furebergfossen er et område som blir mye besøkt av turister.

Sjøkabel anses som det beste alternativet. For å gjøre ledningen minst mulig synlig fra fjorden bør alternativ 1.0 vurderes og transformatorstasjon bør ligge i Austrepollen på grunn av utvidelsesmuligheter mot Folgefonntunnelen. Dette vil også være en gunstig plassering med tanke på et eventuelt alternativ med sjøkabel.

*Statnetts kommentar: Statnett har lang driftserfaring av 300 kV-ledningen Mauranger–Samnanger. Det er i arbeidet med planlegging av ny ledning satt opp målinger av klimalaster i området. Beregningene viser at traseene 1.1 og 1.2 er betydelig mindre utsatt for islaster enn dagens trasé.*

*Det vises for øvrig til kommentar til uttalelse fra Ann Karin Maurangnes.*

**Grunneiere/beboere på Torsnes** (25. mars 2017) mener en sjøkabel fra Ljones til Ænes vil være et godt alternativ, med hensyn på bl.a anleggsfasen, landskap og inngrep i naturområde. Grunneierne på Torsnes er enige om at alternativ 1.0 vil være til minst ulempe, hvor det beste vil være å benytte samme trasé. Dette vil innebære å først rive ledning for deretter å benytte samme mastepunkter. Alternativ 1.1 og 1.2 er lite ønskelig av hensyn til landskap, urørt natur, friluftsliv og rekreasjon og av hensyn til trekkroute for hjort.

Uttalelsen er signert av 13 grunneiere.

*Statnetts kommentar: Dagens ledning kan ikke kobles ut av drift i lengre perioder av gangen og gjenbruk av dagens trasé er derfor vanskelig over lengre strekninger. Statnett mener det ikke er grunnlag for å si at sjøkabel er mer sikkert enn luftledning, blant annet på grunn av risiko for skade på grunn av anker, tråling osv.*

**Olaf Atle Helland** (30. mars 2017) protesterer på forslagene til trasé som går nord gjennom Middagsdalen og på nedsiden av Daurmålsnuten. Han mener alternativene vil gi uheldige landskapsvirkninger og negative virkninger for turisme. Av hensyn til verdiene i fjordlandskapet ønsker Helland at det legges sjøkabel og at eksisterende ledning rives.

*Statnetts kommentar: Statnett mener det foreslåtte utredningsprogrammet ivaretar temaene om natur og landskapsverdier i området.*

**Grunneiere på Kysnesstrand – Torsnes** (31. mars 2017) viser til at friluftinteressene er sterkere nå enn da dagens ledning ble bygget på 1960 tallet. Dagens trasé er den minst synlige sett fra Hardangerfjorden.

Grunneierne stiller spørsmålstegn ved om området der alternativ 1.1 og 1.2 er planlagt er bedre med hensyn på klimatiske forhold. Deres erfaring og naturgitte forhold tilsier at det vil være større risiko for ising i disse områdene. De krever derfor meteorologisk dokumentasjon i den videre behandlingen for å etterprøve Statnetts påstand.

Alternativ 1.1 og 1.2 vil berøre område rundt stølene Gangdalsstølen/Gausvikstølen, Kysnesstølen, Vassdalen (Årvikstølen) Årsandssætra, Utigardssæter og Hesvikstølen, som blir mye brukt til friluftsliv og beite for sau/kyr. Strekningen mellom Maurangerneiset og Torsnes er innfallsporten til disse stølsområdene. Områdene som berøres av alternativ 1.0 vurderes som mindre brukt til friluftsliv enn områdene som berøres av alternativ 1.1 og 1.2. med bakgrunn i dette bes det om at verdiendring for stølene som følge av en ny 420 kV-ledning legges til som punkt i utredningsprogrammet.

Alternativ 1.2 anses å gi store konsekvenser for skogsdrift.

Grunneierne mener det vil være vanskelig å redusere ulempene ved alternativ 1.1. og 1.2 tilstrekkelig, og mener det beste avbøtende tiltaket ligger i valg av trasé. Det anbefales at dagens trasé benyttes til å bygge ny ledning, da denne vil bli mest skjernet fra Hardangerfjorden og fra et mye brukt fjellområde.

Videre ber de om en vurdering av sjøkabel som erstatning for fjordspennet over Maurangerfjorden. Dersom alternativet opp Daurmålsdalen (1.1) velges må det stilles strenge krav til plassering av master. Alternativ 1.2 anses ikke som reelt alternativ for grunneierne. Uttalelsen er underskrevet av 15 grunneiere og det er vedlagt bilder av områdene.

*Statnetts kommentar: Det foreslåtte utredningsprogrammet ivaretar temaene natur og landskapsverdier i området. Konesjonsmyndighetene vil vurdere de ulemper som fremkommer av konsekvensutredningen når kostnaden for samfunnet skal vurderes.*

*Kontakt med grunneiere vil intensiveres når endelig trasé planlegges nærmere og omsøkes. Oppgjør til grunneierne vil skje i samsvar med gjeldende erstatningsprinsipper, hvor dagens planstatus vil være utgangspunktet for beregning av eventuell erstatning. Nabolvoen vil ligge til grunn for nærliggende eiendommer som ikke blir direkte berørt.*

**Sigrd Karin Dolve og Gunnar Dolve** (31. mars 2017) er positive til at ledningen vil flyttes lenger mot nord over Ljoneshalvøya, men ber om at ledningen at traseen justeres ytterligere over eiendommen og mest mulig i retning mot Halvgjengeneset. Dolve driver en pelsdyrfarm og påpeker at i perioden 1. april til 25. juni vil støy og forstyrrelser kunne gi lavere reproduksjonsresultat og varsler at de eventuelt vil kreve erstatning fra Statnett for et eventuelt tap.

*Statnetts kommentar: Innspillet tas med i den videre planleggingen. Mulig trasé for kryssing av Eidesvatnet vil prosjekteres grundigere frem mot konsesjonssøknad, men generelt ønsker Statnett å unngå kryssing der vannet er bredest av tekniske og visuelle hensyn.*

*Der det er aktuelt vil Statnett tilstrebe å tilrettelegge anleggsarbeid i for å unngå konflikt med pelsdyrproduksjon, med blant annet restriksjoner på arbeid og overflyvning med helikopter. Der dette ikke er mulig vil Statnett ha dialog med grunneier for å finne en løsning som kompenserer økonomiske tap og er dyreetisk forsvarlig.*

**Gisle Gausvik** (01. april 2017) ønsker at Statnett skal vurdere en ny ledningstrase fra Ænes til Maurangsnos og over mot Gjetingsdalen, og benytte eksisterende master derfra til Belsnes. Han mener dette forslaget vil gi minst inngrep i området. Det vises til at det finnes terner og ender i fjellområdet og Gausvik ber om at det tas hensyn til hekkende ørn.

Det bes også om en vurdering av sjøkabel mellom Ænes og Belsnes eller mellom Ænes og Gjetingsdalen. Vedlagt er kart over forslag til luftledningstrasé.

*Statnetts kommentar: Forslaget til utredningsprogram ivaretar konsekvenser for rovfugl og sårbare fuglearter i tiltaksområdet. Forslaget til trasé er lik det som ble vurdert i meldingen, jf. kommentar til Ann Karin Maurangsnos.*

*Dersom alternativ 1.0 velges, vil eksisterende fjordspenn over Maurangsfjorden kunne gjenbrukes og ledningen føres inn til eksisterende Mauranger stasjon. Sjøkabel over fjorden og bygging av ny transformatorstasjon på Ænes/Fureberg anses ikke hensiktsmessig.*

**Birgitte G. Eknes** (30. mars 2017) skriver uttalelse på vegne av grunneiere Jon Gangdal og Ragnhild Gangdal. Det foreslås en ny trasé opp gjennom Daurmålsdalen. De mener alternativet ikke vil bli synlig fra bygdene langs fjorden. Eknes mener en ny ledning vil gi ulemper for turisme i området på grunn av synlighet av ledningen i tillegg til at ledningen vil ligge nær bebyggelsen ved Torsnes/Skippervik/Myrlid.

Flere stølsområder er mye brukt som rekreasjonsområde og som base for sauesanking og hjortejakt. Ledningen antas å bli synlig fra Kysnesstølen. Eknes mener det må tas hensyn til friluftinteressene i dette området i planlegging av trasé. Det bes avslutningsvis om at det tas særlig hensyn til området ved Skippervik/Myrlid.

*Statnetts kommentar: innspillet tas med i den videre planleggingen og konsekvensutredningen av ledningen.*

## 5 Andre instanser

**Statens vegvesen** (16. mars 2017) viser til at det må søkes om tillatelse til å føre kabler, ledninger og annet utstyr over, under, langs eller nærmere offentlig veg enn tre meter. Videre gjelder byggegrense på 50 meter til fylkesveg for tiltak etter § 30 i vegloven, transformatorstasjoner, massedeponi, riggområder og oppstillingsplasser. Bygging nærmere enn dette krever dispensasjon fra vegloven.

Behov for nye avkjørsler skal behandles av Statens vegvesen eller kommunene, ved reguleringsplan. Håndbok v121 skal benyttes ved utforming av avkjørsel til transformatorstasjon.

Før det eventuelt settes i gang arbeid på eller ved fylkesveger, skal det utarbeides en arbeidsvarslingsplan som skal godkjennes av Statens vegvesen.

*Statnetts kommentar: Statnett er kjent med kravene og vil søke dispensasjon dersom det identifiseres et behov for dette. Statnett har som mål å omsøkte alle permanente inngrep i en søknad, herunder veger og nye avkjørsler. Innspill til lokalisering av veg bes sendt i konsesjonsprosessen, mens krav til utforming og tilpasninger kan behandles gjennom avkjøringstillatelse ihht. vegloven §40.*

**Energi Norge** (26. mars 2017) ber om at følgende utredes nærmere:

- Behov for overføringskapasitet
- Kostnader, herunder;
  - for hvert alternativ
  - fordelt på anlegg
  - merkostnaden med å bygge en ny 420 kV i stedet for 300 kV
  - forskjell mellom GIS-anlegg og luftisolerte koblingsanlegg, både investerings- og driftskostnader
  - kostnader som tiltaket eventuelt vil påføre andre aktører (underliggende nett, produsenter)
  - samfunnsøkonomisk analyse, med beskrivelse av forutsetninger og nøkkelelementer som legges til grunn i analysen
- alternativer til nett, herunder om sluttbrukerfleksibilitet eller andre alternativer til nett kan redusere behovet for tiltaket, eller utsette investeringen
- tekniske og økonomiske konsekvenser ved en forsinkelse av oppgraderingen.

*Statnetts kommentar: Konsesjonssøknaden vil inneholde kostnadsspenn for de løsninger det søkes på. Det er ikke lagt opp til omlegging av underliggende nett og det forventes ikke at tiltaket vil påføre andre aktører kostnader.*

*Den samfunnsøkonomiske analysen vil inneholde blant annet sluttbrukerfleksibilitet og andre tiltak i nettet som kan settes opp mot behovet for oppgradering.*

**BKK Nett AS** (31. mars 2017) mener økt utvekslingskapasitet sørover fra BKK-området vil øke forsyningssikkerheten og føre til økt handelskapasitet for produsentene i området, men er usikre på om kostnaden på 600 – 950 millioner kroner vil forsvare nytteverdien. BKK Nett AS mener Statnett må vurdere å strømpoppgradere dagens ledning ved å forsterke og gjenbruke mastene og traseen og viser til konsesjonsgitt løsning for 300 kV-ledningen Mauranger – Evanger. De ber NVE pålegge Statnett å utrede en slik løsning, da dette anses å være en billigere måte å øke kapasiteten på, det vil gi en raskere realisering av økt kapasitet og det vil gi mindre konflikter.

**Avinor** (3. april 2017) opplyser at den planlagte ledningen ikke vil berøre restriksjonsplanen til noen av Avinors lufthavner og den anses ikke å gi konsekvenser for inn- og utflyvningsprosedyrer. Fjordkryssingene må merkes, og det vises til gjeldende regelverk for merking av luftfartshinder.

*Statnetts kommentar: Statnett vil ivareta kontakt med luftfartsmyndigheter og forholde seg til gjeldende regelverk.*

**Statkraft AS** (5. april 2017) ber om at Statnett utreder økonomiske konsekvenser for andre aktører i området, herunder hva investeringskostnader og fremtidig overføringskostnader vil bety for Mauranger og Jukla kraftverk.

Statkraft mener det er naturlig at Statnett eier og driver 300 kV-ledninger, 300 kV koblingsstasjon i Mauranger og ny 420 kV stasjon ved Ænes/Fureberg og at Statkraft leverer kraft som i dag på 300 kV samleskinne i Mauranger.

Det går i dag to ledninger ut fra Mauranger transformatorstasjon, som Statkraft leverer produksjon på. Statkraft ønsker utredet hvordan Statnett skal ivareta sikkerheten med hensyn på å levere kraft å nettet dersom ombyggingen innebærer en løsning, hvor en av de to 300 kV-ledningene ut fra Mauranger transformatorstasjon rives.

Videre ber de Statnett sørge for at nedetid for Mauranger kraftstasjon blir minimalisert og planlagt i god tid.

*Statnetts kommentar: Økonomiske virkninger for tredjepart er vanskelig å beregne, men det vil inngå i det samfunnsøkonomiske regnestykket. Statnett vil unngå at det blir flere utkoblinger enn nødvendig og ivareta dialog med berørte kraftverkseiere og interessenter. Overføringskapasiteten for kraftverkene vil bedres etter oppgradering.*